

ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

©Хома І.Б., Граціян О.В., 2015

У статті 418 Цивільного кодексу України вказано, що право інтелектуальної власності – це непорушне право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об’єкт права інтелектуальної власності [1]. Від ефективності державного захисту права інтелектуальної власності залежить чи будуть наукові розробки в повній мірі використаними у виробничих процесах. На жаль, сучасний захист такого права в Україні вимагає суттєвих доопрацювань, що пов’язано із недосконалістю законодавства у даній галузі та недооцінкою майбутніх винаходів з боку як і самих винахідників, так і потенційно зацікавлених осіб. Такий стан речей є вкрай невтішним, оскільки із захистом права власності нерозривно пов’язана інноваційна діяльність, об’єктом якої є нові знання та інтелектуальні продукти. Їх фактична відсутність, як результат малоефективної державної інноваційної політики, сприяє перешкоджанню раціоналізації виробництва та процесів управління функціонуванням підприємницьких структур [5, с. 112]. Саме тому актуальним в даному плані є розроблення ефективного механізму, котрий би забезпечив захист об’єктів інтелектуальної власності, зокрема наукового відкриття.

З того часу, як Україна набула незалежності, на законодавчому рівні пропонувались різні нормативні акти, які в основному були створеними на основі міжнародних правових актів, що не завжди повною мірою відображали українські реалії. У вітчизняній практиці переважають дві форми захисту прав інтелектуальної власності: юрисдикційна та неюрисдикційна. Юрисдикційна форма передбачає судовий та адміністративний порядок захисту, а неюрисдикційна – захист права на інтелектуальну власність самостійно, не застосовуючи при цьому компетенцію органів, котрі регулюють цю сферу [2, с. 219]. Саме неюрисдикційна форма захисту прав інтелектуальної власності в останні роки набула широкого використання, оскільки багато науковців зробили висновок, що ні суспільство, ні законодавець не виробили такого ефективного механізму від правопорушень і не зможуть здійснювати оперативну й адекватну охорону прав і законних інтересів особи у всіх випадках. Попри те, що даний підхід забезпечує громадянам можливість самотужки відстоювати свої інтереси існує й ряд недоліків самозахисту, наприклад, відсутність меж такого захисту, його загальність, односторонність дій, часте протиріччя нормам і законам [4, с. 33]. Що ж стосується юридичної системи захисту, то для її повноцінного функціонування необхідна ефективна судова система. Вирішенням цієї проблеми може стати створення спеціального судового органу, виключними функціями якого б став розгляд справ, пов’язаних із питанням захисту права інтелектуальної власності.

Ще однією проблемою є незавершеність структури формування державної системи охорони об’єктів інтелектуальної власності. Це означає, що у державі фактично немає фахівців з маркетингу інтелектуальної власності, а також комплексної державної системи навчання, підготовки і підвищення кваліфікації фахівців з питань охорони інтелектуальної власності [3, с. 24]. Виконавчим органом, який провадить державну політику у досліджуваній сфері є Державна служба інтелектуальної власності, яка для проведення маркетингових досліджень ринку, а також професійного навчання майбутніх спеціалістів галузі потребує значних коштів. Відсутність такого фінансування сприяє тому, що галузь інноваційного розвитку, яка напругу пов’язана з інтелектуальною діяльністю в країні, перебуває в депресивному стані.

Проблему кадрового забезпечення сфери управління інтелектуальною власністю мало б вирішити «Типове положення про структурний підрозділ з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади, Національної та галузевих академій наук», яким передбачалось створення при центральних органах виконавчої влади спеціальних підрозділів, котрі б сприяли забезпеченню виконання функцій, пов’язаних із розробленням технологій та їхніх складових частин, набуттям, ліцензуванням і захистом прав інтелектуальної власності

на них, трансфером і використанням нових технологій [7]. Проте на практиці реалізувати зазначене положення не вдалось через те, що в державі практично не існує ринку інтелектуальної власності як виокремленої інституції.

Важливою передумовою для ефективного захисту будь-якого права власності є обізнаність суспільства щодо питань захисту та охорони такого права. Це один з чинників, який здатний впливати на економічний розвиток держави, а також на її міжнародний імідж. Дане питання є доволі актуальним, оскільки на державному рівні не проводяться заходи, які б належним чином інформували громадськість про те, які дії належать до правопорушень у сфері використання об'єктів права інтелектуальної власності. Адже людина, котра володіє таким об'єктом, може монополювати правила його експлуатації [3, с. 24].

Порушення права інтелектуальної власності веде до вчинення шкоди майновим і особистим немайновим інтересам особи, котра є власником досліджуваного права. Внаслідок протиправних дій правопорушник може бути притягнутий до цивільно-правової, адміністративної та кримінальної відповідальності відповідно до чинного законодавства України [6, с. 248]. Проблемним в даному аспекті є питання щодо вартісного визначення шкоди майна, що заподіяна власнику інтелектуального права, так як важко оцінити, особливо в передексплуатаційній фазі, яким буде матеріальний результат використання аналізованого виду власності.

Як підсумок, можна зазначити, що стратегічним орієнтиром розвитку державної інноваційної діяльності є підвищення рівня захисту об'єктів права інтелектуальної власності, тобто певних інформаційних або виробничих ресурсів, використання яких має спричинити очікуваний результат. Основними заходами, які сприятимуть досягненню цієї мети є цілеспрямована підготовка кадрів для даної галузі, збільшення фінансування захисту інтелектуальної власності та підвищення правової культури суспільства, а також розробка різного роду стимулів для створення об'єктів права інтелектуальної власності. Усі наведені заходи мають проводитись комплексно з метою забезпечення їх ефективності.

1. *Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15.*

2. *Гончарова А.В. Проблемні питання захисту права на наукове відкриття в умовах науково-технічного прогресу в Україні / А.В. Гончарова, А.Д. Мотрюк // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 1. – С. 218-221.*

3. *Отлейкіна П.В. Проблеми захисту інтелектуальної власності в Україні / П.В. Отлейкіна // Управління розвитком: збірник наукових робіт Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. – 2013. – № 19(159). – С.20-24.*

4. *Параниця С.П. Самозахист як самостійне суб'єктивне право особи / С.П. Параниця // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 2. – С.33-36.*

5. *Романчик Т.В. Аналіз стану інноваційної активності економіки України / Т.В. Романчик // Бізнесінформ. – 2014. – № 5. – С. 111-115.*

2. *Рудник Т.В. Відповідальність за порушення авторського права / Т.В. Рудник // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – С. 248-251.*

3. *Державна служба інтелектуальної власності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: sips.gov.ua/ua/plans_reports.html.*